

PRAWO O SUKCESJI

Rozmowa z **Agnieszka Krysiak**, radcą prawnym, współnikiem w Kancelarii Radców Prawnych Grabowski i Wspólnicy

Jakie są uwarunkowania, gdy prawa do firmy rodzinnej są w majątku wspólnym małżonków?

Firma rodzinna to indywidualna nić powiązań prawnych. Ich charakter wynika z historii powstania firmy, konstrukcji prawnej formy jej prowadzenia, a także z więzi prawnych, jakie wiążą właścicieli, małżonków i pozostałych członków rodziny zaangażowanych w biznes rodzinny. Sfery oddziaływania koncentrują się w obszarze właścicielskim, nadzorczo-kontrolnym, zarządczym oraz pracowniczym.

Dlaczego chwila nabycia praw ma znaczenie?

Chwila nabycia wpływać może na to, czy prawa udziałowe są w majątku wspólnym, czy nie. Z perspektywy majątkowej i możliwości wykonywania praw właścicielskich istotne znaczenie mają dwie kwestie. Jedna, wynikająca z prawa rodzinnego i dotycząca obowiązującego ustroju małżeńskiego, a druga związana z obszarem korporacyjnym.

Jest to element wspólny zarówno własnościowych praw majątkowych do przedsiębiorstwa prowadzonego przez osobę fizyczną, jak i praw własnościowych do udziałów, akcji czy ogółu praw i obowiązków w spółkach osobowych.

O występowaniu wspólności praw do udziałów decyduje to, czy wchodzi one w skład majątku wspólnego małżonków. Oceny tego dokonuje się w oparciu o analizę podstaw nabycia tych praw, w chwili, w której nabycie nastąpiło, jak również skąd pochodziły środki do ich nabycia.

Niezależnie od okoliczności, że prawa majątkowe do udziałów wchodzi w skład majątku wspólnego nie oznacza, że małżonkowie wpisani są do księgi jako współnicy. Wygląd własnościowej struktury korporacyjnej może wynikać z wielu okoliczności.

Co mogą zrobić małżonkowie, którzy nie widnieją w księdze udziałów czy księdze akcyjnej?

Jednym z uprawnień współmałżonka jest prawo żądania, aby do rejestru została wpisana wzmianka o umowie dotyczącej stosunków majątkowych między małżonkami (dotyczy to spółek osobowych). W innym przypadku mogą oni żądać wpisania ich do właściwej księgi jako współuprawnionych.

Czy w spółce z o.o. istnieje możliwość ograniczenia praw?

Umowa spółki może ograniczyć lub wyłączyć wstąpienie do spółki współmałżonka współnika w przypadku, gdy udział lub udziały są objęte wspólnością majątkową małżeńską. Jakże zna-

Zdjęcie: Kancelaria Radców Prawnych Grabowski i Wspólnicy

czenie ma wprowadzenie takiej regulacji? *Ratio* wprowadzenia takiego ograniczenia leży w ograniczeniu ryzyka konfliktów pomiędzy małżonkami, który mógłby wpływać na realizację praw korporacyjnych współnika, prowadząc do paraliżu ich realizacji (sporu prawnego), szczególnie w sytuacji, gdy nie ma porozumienia co do wspólnego przedstawiciela, przy udziale którego realizowane byłyby prawa współuprawnionych do udziałów. Wyłączenie to znajduje zastosowanie również w przypadku podziału majątku wspólnego małżonków i uniemożliwia wstąpienie jako współnika do spółki małżonka, który nie jest wpisany do księgi udziałów.

A w spółce akcyjnej?

W przypadku akcji imiennych możliwe jest wpisanie do księgi akcyjnej małżonków jako akcjonariuszy, co wiązać się będzie z obowiązkiem ustanowienia wspólnego przedstawiciela. Podobne uregulowanie do ograniczenia w spółce z o.o. występuje w spółce akcyjnej. Statut spółki może zawierać postanowienie, że w przypadku, gdy akcje imienne są objęte wspólnością majątkową małżeńską, akcjonariuszem może być tylko jeden ze współmałżonków. Zastrzeżenie takie daje z perspektywy korporacyjnej możliwość traktowania jako akcjonariusza tego z małżonków, który był stroną czynności dotyczącej nabycia akcji, niezależnie od tego, czy wchodzi one w skład majątku wspólnego.

Jak to wygląda w przypadku konfliktu pomiędzy małżonkami?

W firmach rodzinnych zdarzają się różnego rodzaju nieporozumienia. Również wśród członków rodziny. Są immanentnie związane z charakterem

firmy rodzinnej. Sukcesy firmy rodzinnej to sukcesy rodziny. Trudności czy porażki rodzinne, szczególnie osób zaangażowanych, to trudności firmy rodzinnej, nie zawsze łatwe do rozwiązania.

Czy obszar prawny i jego strukturyzacja mogą ograniczyć ryzyko wpływu konfliktu rodzinnego na całą organizację i funkcjonowanie firmy rodzinnej?

Nie tylko sfera korporacyjna ma wpływ na swobodę wykonywania praw udziałowych przez współnika wpisanego do księgi. W określonych okolicznościach współmałżonkowie ma do wykorzystania narzędzie ograniczające swobodne wykonywanie uprawnień do składnika majątkowego, objętego wspólnością majątkową małżeńską, którym jest „sprzeciw” w rozumieniu przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

W niektórych rozwiązaniach sukcesyjnych przeprowadza się czynności wyodrębnienia praw do określonych składników majątkowych do majątku odrębnego małżonków. Ma to znaczenie z perspektywy rozporządzeń testamentowych, a także wykonywania praw korporacyjnych.

Czy tylko konflikt ma znaczenie?

Z perspektywy wspólności praw własności do praw udziałowych w spółkach znaczenie ma nie tylko ryzyko konfliktu. Jest to istotna kwestia również z perspektywy pozostawiania własności w rękach rodziny, z ograniczeniem przy spadkobranium ryzyka wejścia w prawa własności osób trzecich, przy darowiznach praw udziałowych. Co więcej, na przyszłość kluczowa będzie decyzja kolejnych właścicieli (kolejnego pokolenia), co do konsekwencji stosowania już raz przyjętych rozwiązań prawnych. Doświadczenie we współpracy z firmami rodzinnymi pokazuje, że część właścicieli postrzega ryzyko konfliktów wśród członków rodziny jako tożsame z ryzykiem podjęcia i prowadzenia działalności. Ono po prostu występuje. Dla niektórych właścicieli wytyczną jest: „niech decyduje większość”, dla innych ważna jest pełna strukturyzacja i wyodrębnienie uprawnień właścicielskich i kontrolnych od więzi rodzinnych w ten sposób, że istnieje jasny rozdział prawny określonych praw oraz jasno zindywidualizowana kontrola. Dla innych, charakter rodzinnego przedsięwzięcia oraz postrzeganie wartości pokładanych w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej w świadomy sposób decydują o charakterze praw udziałowych do firmy. Tak jak z perspektywy prawnej wprowadzenie określonych rozwiązań przeważa nad ich brakiem, tak z perspektywy relacji rodzinnych układ i zasadność istniejących rozwiązań mogą być zupełnie inne. Należy jednak pamiętać, że każde pokolenie, wywierające wpływ na organizację, którą jest firma rodzinna, zdecydowanie o charakterze zastosowania rozwiązań prawnych.

Dziękuję za rozmowę

ANNA BŁASZCZYŃSKA

a.blaszczyńska@forumbranzowe.com

Nasza rozmówczyni jest autorką bloga na stronie: [Wsukcesji.pl](#)